

УДК 327.7

Сучасна ООН як дорадчий інститут глобального управління

Артем Сапсай,

кандидат політичних наук,
асистент кафедри міжнародних організацій
і дипломатичної служби
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка

Стаття присвячена проблемі трансформування ООН в глобальний транснаціональний форум, її сучасному потенціалу як дорадчого інституту глобального управління. Розкриваються структурно-функціональні характеристики ООН як провідного актора глобального управління, з'ясовуються основні канали та механізми реалізації дорадчого управління.

Ключові слова: реформування ООН, глобальне управління, міжнародний форум.

The article deals with the problem of transforming the UN into the global transnational forum, and its capacity as a deliberative institution of global governance. The author defines the structural and functional characteristics of the UN as a leading actor of global governance, as well as, the main UN's channels and mechanisms of deliberative governance.

Keywords: reforming of the UN, global governance, international forum.

ООН і сьогодні залишається унікальною багатосторонньою структурою, яка за своїм місцем у міжнародних відносинах, універсальністю та багатогранністю сфер діяльності не має собі рівних. Разом з тим, глобальний характер діяльності, різнобарвний склад учасників, що належать до „сім'ї ООН”, різниця в умовах роботи та статутних положеннях перетворюють сучасну систему ООН на громіздкий важко керований конгломерат.

В цьому сенсі питання про реформування Організації та її інституцій задля підвищення ефективності функціонування набуває в умовах постбіполярного світу особливої актуальності.

Загалом проблемі реформування ООН присвячено чимало досліджень українських науковців, зокрема – О. Болгова [1], С. Віднянського [2], А. Мартинова [3], Ю. Мацейка [4]. Безпосередньо питання реформування ООН в контексті зміцнення потенціалу організації у розв'язанні глобальних проблем сучасності розглядається у праці В. Кучинського [5]. Проблеми реформування окремих органів ООН досліджуються у працях Р. Губаня [6] і Ю. Скорохода [7]. Провідні доктрини з реформування ООН представників західної політичної думки висвітлюються у праці С. Білошицького [8].

Метою нашого дослідження є визначення потенціалу Організації як дорадчого інституту глобального управління. В цьому зв'язку основна увага буде зосереджена на таких аспектах, як: 1) з'ясування можливих форм реалізації глобального управління; 2) відповідності сучасної ООН умовним формам глобального управління; 3) дослідженню основних каналів та механізмів реалізації дорадчого управління ООН.

В межах теорії міжнародних відносин термін „управління” здебільшого втрачає специфічні конотації, характерні для нього в теорії державного управління чи теорії управління в цілому. Така ситуація зумовлена переважно неоднозначністю та хаотичністю соціальних процесів у світовому просторі, що ускладнює чітке наповнення тих чи інших явищ відповідним змістовим значенням. Разом з тим, дискусії про глобальне управління та його роль в сучасній світовій політиці, що розгорнулися в міжнародній науковій спільноті ще наприкінці 1990-х років, залишаються актуальними і сьогодні. В цьому відношенні глобальне управління стало однією з пріоритетних тем для наукового аналізу, а також увійшло до університетських підручників і програм з міжнародних відносин та світової політики.

У своєму загальному розумінні глобальне управління може бути позначене як процес підтримання певних норм і принципів міжнародного співробітництва за допомогою відповідних інститутів, спосіб втримання світополітичних зв'язків і світового порядку від різних конфліктів та подій, що дестабілізують суспільство [9].

На сьогодні в науці склалося кілька основних тверджень щодо глобального управління, які одночасно стосуються й оцінки гіпотетичних перспектив еволюції світового порядку в цілому. Зокрема, до найбільш поширених уявлень про глобальне управління необхідно віднести концепцію „світового уряду”, що спирається на ідеї монополярного світу, невпинного зміцнення позицій та глобального домінування певної наддержави. В практичному плані така версія глобального управління сприяє зміцненню ролі наднаціональних структур та інститутів, а також постійному – на основі домінування спочатку групи держав, а згодом єдиної монолітної структури – узгодженню позицій та в кінцевому

результаті виробленню єдиного політичного курсу світового розвитку, вектора розвитку світового порядку.

Близькою до ідеї формування глобальної держави є концепція „політичного управління глобальним розвитком”, яка передбачає відкрите домінування провідних країн та їх коаліцій, які виробляють колективні стратегії та підштовхують розвиток світових процесів у вигідному для себе напрямі. Ця концепція доволі чітко окреслює реальну ситуацію, що склалася в сучасному світі та знаходить підтвердження у частковому підпорядкуванні глобальних структур типу МВФ, Світового Банку, СОТ та G-8 групі провідних держав світу.

Супутньою до цієї концепції виступає також ідея „глобального співробітництва” або ж ідея поліцентричного світу, яка стверджує, що розв’язання спільних (глобальних) проблем у світовій спільноті буде здійснюватися не шляхом нав’язування волі найсильнішого (чи найсильніших), а через діалог всіх учасників міжнародних відносин [10, с. 14].

Виходячи з наявності принаймні трьох стрижневих підходів до трактування глобального управління, останнє в цілому може бути позначене нами як констеляція та взаємодія різних міжнародних інститутів – держав, міждержавних угруповань, міжурядових та неурядових організацій, наднаціональних структур, залучених до вироблення та упорядкування конкретних принципів, норм і правил поведінки на світовій арені, а також розв’язання глобальних проблем і викликів сучасності. У свою чергу, функціональна активізація в глобальному вимірі саме міжурядових, наднаціональних та неурядових акторів міжнародних відносин створює підвалини для виокремлення, відповідно, трьох можливих форм реалізації глобального управління, а саме – міжурядової, наднаціональної та транснаціональної.

Фокусуючи основну увагу саме на аспекті управлінського потенціалу ООН, одним з основних постає питання про те, якій саме з поміж умовно окреслених форм міжнародного управління найбільше відповідає її сучасна архітектура та основні механізми функціонування. Щодо цього представники основних політичних шкіл міжнародних відносин дотримуються різних думок. Зокрема, реалісти вважають, що ООН повністю відображає головні принципи міжурядового підходу (intergovernmentalism) та має, як і раніше, розглядатися в якості класичної міжурядової організації. Зокрема, згідно з твердженнями прихильників міжурядового підходу, Організація Об’єднаних Націй: 1) створена урядами держав-членів; 2) керівництво її роботою здійснюють представницькі консультативні (по суті – міжурядові) органи; 3) Організація має постійний секретаріат; 4) делегати, які представляють інтереси своїх урядів та держав, значною мірою здійснюють розробку загальної політики і спільних програм у процесі переговорів та консультацій; 5) як і будь-які міжурядові організації, структура ООН передбачає забезпечення умовної міжурядової

системи необхідним адміністративним апаратом та механізмами дії, завдяки яким держави можуть спільно впроваджувати в життя ідеї і проекти, які вони неспроможні реалізувати поодиночки [11, р. 55].

Альтернативною до міжурядового підходу є інтерпретація ООН як глобальної наднаціональної потуги. Таке твердження залишається популярним серед представників школи політичного лібералізму чи ідеалізму, які визначають ООН як світовий уряд, що стоїть над державами-націями на міжнародній арені та здатний самостійно вирішувати глобальні питання і проблеми світової спільноти.

Термін „світовий уряд” використовується, втім, у дещо іншому значенні порівняно з традиційним урядом суверенної держави. Зокрема, як зазначає співробітник Потомакського інституту політичних досліджень Д. Кей, статус Організації Об'єднаних Націй в сучасному світі є дещо подібним, але не тотожним статусу національного уряду в межах держави. Конкретизуючи свою тезу, дослідник підкреслює, що ООН як світовий уряд в даному випадку не є новим типом уряду, а скоріше відображає наднаціональні риси Організації, яка здатна відносно ефективно організовувати свої держави-члени та діяти відповідно до глобальних потреб і проблем людства. З огляду на це, очікування міжнародної спільноти від ООН як наднаціонального світового уряду можуть бути поділені на чотири категорії: 1) зміцнення міжнародного миру та безпеки з легітимними зобов'язуваними механізмами та повноваженнями; 2) створення ефективних та мирних засобів розв'язання міжнародних проблем; 3) надання всебічної допомоги нерозвиненим країнам та країнам, що розвиваються; 4) функціонування в якості головної структури з досягнення балансу інтересів держав-членів з метою виконання поставлених перед собою цілей [12, р. 59].

На противагу реалістам та ідеалістам, представники транснаціоналізму зазначають, що в XXI столітті ООН починає все більше перетворюватись на розмитий або навіть невизначений міжнародний інститут. Незважаючи на свою назву, ООН сьогодні вже не вкладається у традиційні категорії міжнародної організації, хоча і не набуває рис і якостей, якими оперують представники ідеалістичної школи міжнародних відносин, вдаючись до роздумів про формування світового наддержавного уряду. Транснаціоналісти підкреслюють, що, згідно з першими проектами та планами, ООН мала слугувати загальносвітовим інститутом колективної безпеки, однак з початком безпосередньої діяльності її цілі, методи, функції і структура охопили набагато ширший масив проблем і завдань, що постали перед людством. З одного боку, Організація була створена за рахунок та для реалізації інтересів незалежних суверенних держав. З іншого боку, в процесі розширення сфер своєї діяльності ООН набула вигляду транснаціональної глобальної структури, яка нині частково представляє та опікується інтересами недержавних акторів. Зокрема, членами ООН, як і раніше, залишаються лише держави. Разом з тим, Організація невпинно

поглиблює взаємодію та розширює канали представництва широкого спектра неурядових організацій та представників громадянського суспільства незалежно від їх національності та державних кордонів [11, р. 55].

Зі свого боку, вступаючи в інтерпретаційний дискурс стосовно сучасного статусу ООН, зазначимо, що питання її міждержавного, наднаціонального чи транснаціонального виразу має ставитися в пряму залежність від проблеми ефективного управління Організацією, її здатності належно забезпечувати розв'язання глобальних та найбільш нагальних проблем сучасності. Так, характерною рисою функціонування ООН протягом останніх десятиліть є дедалі більше посилення тенденцій, що сигналізують про: 1) зменшення потенціалу суверенних держав у справі ефективного розв'язання низки проблем внутрішнього та міжнародного значення за одночасної спроби держав забезпечити власні інтереси та зберегти свій статус як виняткового актора в межах ООН; 2) розширення присутності та посилення ролі суб'єктів громадянського постнаціонального суспільства в міжнародних відносинах з одночасним збільшенням сфер їх залучення до роботи ООН. В цьому контексті зміцнення, з одного боку, міждержавних рис Організації, що може відобразитися у її консервуванні як інструменту забезпечення інтересів та впливу винятково національних держав, створює небезпеку ефективному реагуванню ООН на такі ключові тенденції сучасності, як посилення міжнародної взаємозалежності, врахування інтересів постнаціонального суспільства, відповідності процесам загальної демократизації світу. З іншого боку, абсолютно незалежна від національних інтересів діяльність Організації може стати результатом повного заперечення принципу державного суверенітету як одного з ключових в її Статуті та загального нівелювання легітимності цього глобального інституту. Відповідно, одним з актуальних завдань на сучасному етапі залишається трансформування ООН у широкоформатний багатосторонній інститут, що, по-перше, репрезентує та гарантує баланс інтересів різних (як урядових, так і неурядових) суб'єктів сучасних міжнародних відносин; по-друге, враховує та адекватно реагує (приймає рішення) на сучасні загальносвітові тенденції, проблеми і виклики. В цьому сенсі одним з можливих та найбільш прийнятних, на нашу думку, шляхів у вирішенні вищезначених завдань є перетворення ООН на глобальний транснаціональний форум.

В концептуальному вимірі міжнародний форум становить собою політико-культурний концепт, що відображає модель „відкритого простору” з проведення широких дискусій, обміну загальними ідеями, думками та конкретними позиціями, що не лише впливає на становлення і розвиток нового конкретного стану речей чи ситуації, але й сприяє визначенню спільних інтересів та дій учасників відповідного форуму. Форум слугує своєрідним каталізатором у процесі подолання перешкод та ускладнень, які виникають в ході міждержавних контактів,

завдяки можливості своїх учасників спільно та на рівній основі вносити рекомендації щодо розв'язання конкретних проблем. Така риса суттєво відрізняє форум як політичний інститут від інституту міжурядових переговорів, оскільки останній зберігає примат управління національними інтересами та необхідністю для їх забезпечення ведення „торгів” (bargaining) на противагу вільній дискусії (discussion) чи обговоренню (deliberation) [13, p. 86].

Особливість обговорення полягає в тому, що воно засноване на аргументації та переконанні як неієрархічних засобах управління з метою досягнення мотивованого консенсусу, а не на компромісі за результатами позиційних торгів, як у випадку переговорів. Одночасно основна ідея обговорення полягає у залученні всіх зацікавлених сторін до процесу взаємного переконання стосовно нормативної обґрунтованості тих чи інших правил.

Що стосується практичної реалізації дорадчого механізму прийняття рішень, то робота форуму як безпосереднього прикладу відповідного механізму має супроводжуватися виконанням принаймні трьох основних умов. По-перше, в рамках форуму не повинен застосовуватись механізм голосування з питання, яке обговорюється. По-друге, всі члени форуму мають бути формально рівними стосовно ролі, яку вони відіграють в рамках форуму. По-третє, має існувати база спільних цінностей, досвіду і норм учасників форуму. Деякі вчені (наприклад, А. Маурер) додають до перелічених вище ще й четверту умову, яка передбачає відкритість процесу обговорення спільних проблем. Втім, ця умова не є обов'язковою, а саме обговорення може відбуватися як у відкритому, так і в закритому форматі [14, s. 132].

Коли йдеться безпосередньо про ООН, то можна стверджувати, що її сучасна структура та основні механізми функціонування в цілому відповідають трьом вищезазначеним базовим вимогам до роботи дорадчого інституту. Зокрема, звертаючись до питання про такий механізм, як голосування, що не практикується в рамках форуму, відзначимо, що ще 1961 року американський дослідник міжнародних організацій Ч. Алжер увів поняття „безрезольційного впливу”, або „впливу без рішень” („non-resolution consequences”) ООН. Ч. Алжер вивчав та пояснював ситуації, за яких остаточний вихідний результат діяльності Організації з формальної точки зору залишався не досить чітким, оскільки розгляд та вирішення того чи іншого питання проводилися без процедури голосування та прийняття рішень. Тим не менше, дослідник стверджував, що навіть в таких (або саме в таких) ситуаціях ООН продовжувала ефективно сприяти вирішенню проблем розв'язання міжнародних конфліктів та зміцнення миру [15].

Що стосується формальної рівності членів форуму, то вона може бути більш-менш відображена як у площині відносної рівності самих держав-членів ООН (наприклад, під час роботи сесій Генеральної Асамблеї),

так і в площині відносної рівності представників неурядових установ з представниками урядів держав. Зокрема, що стосується першого аспекту, то Генеральну Асамблею можна віднести до найпершого глобального майданчика з політичних обговорень і дискусій, на якому „малі” або „слабкі” (з точки зору теорії міжнародної стратифікації) держави можуть на рівних виступати в дебатах з „великими” державами чи навіть з супердержавами. В другому випадку можна відзначити, що представники неурядових інститутів на рівні з представниками держав теж широко представлені та беруть активну участь у заходах, що проводяться під егідою ООН. Яскравим прикладом у цьому відношенні є серія всесвітніх конференцій ООН з актуальних тем міжнародного життя (навколишнє середовище, права людини, соціальний розвиток). 1994 року Генеральний секретар ООН Б. Бутрос-Галі визнав, що неурядові організації є однією з основних форм участі населення в житті сучасного світу і що участь неурядових структур в роботі міжурядових організацій є своєрідною гарантією їх політичної законності [16, с. 65].

Що стосується наявності бази спільних цінностей, досвіду і норм учасників форуму, то можна констатувати, що й нині ООН залишається головним контрибютором у справі вироблення генералізованих правил, за якими діють актори на міжнародній арені. При цьому, низка проблемних питань щодо дотримання принципів і Статуту ООН в цілому відображає не брак поміж членами ООН єдності у прихильності до встановлених цінностей і норм, а насамперед їх суперечливий зміст, що породжує гострі суперечності при їх практичному дотриманні. В цьому сенсі, як засвідчили події останніх двадцяти років, особливо крихким залишається баланс у співвідношенні захисту прав людини, з одного боку, та невтручання у внутрішні справи, з іншого, як ключових принципів ООН.

Загалом, характеризуючи ООН як багатосторонній дорадчий інститут, можна виокремити три ключові функції, що відображають її потенціал як інституту управління в сучасних міжнародних відносинах.

По-перше, політичні процеси, які відбуваються в Організації Об'єднаних Націй, створюють середовище, в якому може встановлюватися дружба між делегатами, котрі репрезентують різні держави-члени, в тому числі й між делегатами держав, які поза межами ООН мають мало спільного. Встановленню дружніх відносин сприяє робота штаб-квартири ООН, яка забезпечує постійні контакти делегатів, їх взаємодію в численних неформальних зустрічах. Стала взаємодія делегатів, її різний формат (в тому числі й протистояння позицій) створюють передумови для розвитку дружніх відносин, що в окремих випадках може навіть перевершувати стан формальних дипломатичних відносин між державами в цілому. Деякі дослідники (наприклад, М. Дж. Петерсон), а також колишні дипломатичні функціонери ООН (зокрема, Й. Кауфманн) зазначають, що особисті контакти можуть чинити значний вплив на хід та результати політичних дебатів в межах Організації, полегшуючи делегатам процеси обміну

ідеями, формування умовних коаліцій та спільної роботи з широкого кола питань, які обговорюються [17; 18].

Водночас мережа зв'язків, що виникає завдяки дружнім відносинам, створює можливості для гнучкішої взаємодії держав, ніж це є можливим через офіційні дипломатичні канали. В результаті це дозволяє делегатам вивчати сфери потенційної згоди чи співробітництва незалежно від офіційної державної політики або навіть всупереч їй. В окремих випадках уряди можуть інструктувати своїх делегатів в ООН максимально використовувати дружні відносини як засіб взаємодії з недружніми країнами, тоді як дипломатам, залученим до двосторонніх відносин, – зберігати статус-кво [19, р. 110]. За винятком цих особливих випадків, щоденна взаємодія між „дружніми” делегатами дозволяє здійснювати постійний обмін ідеями і пропозиціями між різними державами, тим самим створюючи підґрунтя для офіційних дипломатичних ініціатив у двосторонніх відносинах або в інших міжнародних організаціях, в межах яких делегати, що беруть у них участь, позбавлені відповідних мереж контактів.

По-друге, важливого значення „безрезольуційний” вимір діяльності ООН набуває в контексті проблеми побудови миру, оскільки забезпечує значні можливості для обміну інформацією між державами в межах Організації в цілому. В цьому контексті універсальний характер членства в ООН, а також широкий діапазон її порядку денного забезпечують отримання великої кількості інформації, що нагромаджується до початку, під час роботи та після закінчення засідань тих чи інших її органів. Це, в тому числі, пропозиції, що висувуються державами-членами, репортажі, підготовлені секретаріатом, письмові зауваження, що поширюються зацікавленими неурядовими міжнародними організаціями, а також записи окремих делегатів, що стосуються їх формальних і неформальних розмов з іншими учасниками. Загалом участь у роботі ООН вимагає від держав-членів бути в курсі справ щодо низки проблем, які насправді можуть не становити для них безпосереднього інтересу та не бути об'єктом вивчення, якби не той факт, що останні є об'єктом вивчення та розв'язання Організацією. В цьому сенсі участь в діяльності ООН дає можливість обмінюватися інформацією з ширшим колом держав та недержавних акторів, у тому числі й з тими, що можуть не становити інтересу або взагалі ігноруватися.

Доступ до нових джерел інформації сприяє ефективному прийняттю рішень в ООН, особливо з точки зору реалізації та дотримання угод, які вже досягнуті. Разом з тим, навіть без закріплення конкретних результатів, доступ до інформації може сприяти докладанню більших зусиль із зміцнення миру за межами організації шляхом надання можливості державам глибше зрозуміти інтереси і проблеми, актуальні як для їх потенційних союзників, так і супротивників. Нарешті, технічний характер багатьох питань ООН, від питань роззброєння до проблеми розвитку,

дає делегатам держав та іншим учасникам можливість безпосередньо взаємодіяти з фахівцями та експертами з питань, що обговорюються.

По-третє, „безрезольюційний” аспект діяльності ООН є процесом, що може сприяти зміцненню миру в ситуаціях, коли держави-члени починають розвивати нові напрями політики без попереднього офіційного рішення Організації. Ч. Алжер зазначає, що такі зміни можуть з’явитися внаслідок двох взаємопов’язаних тенденцій. Перша тенденція пов’язана з розширенням зацікавлення держав у включенні питань, які держава раніше не бажала виносити на розгляд, оскільки такі питання безпосередньо не відповідали її національним інтересам. Та як тільки ці питання постають на порядку денному Організації, держави можуть відчувати непрямий тиск і потребу просування нової політики, навіть якщо ці питання не стосуються їх безпосередньо. Відповідне розширення зацікавленості може зумовити потребу внесення змін до інших політичних позицій, які вже визначені, і в результаті може вплинути на процес зміцнення миру в сферах, котрі прямо не стосуються нових питань порядку денного [15, р. 135].

Друга тенденція стосується питання, яким чином багатостороння дипломатія ООН сприяє зміні конфігурації тих чи інших міждержавних коаліцій щодо розв’язання конкретної проблеми [20, р. 656]. В першому випадку це питання зачіпає проблеми забезпечення та реалізації зовнішньополітичних інтересів малих держав, а також держав, що розвиваються, хоча може становити й неабиякий інтерес для держав з широким дипломатичним представництвом у світі. В другому випадку цей аспект особливо важливий в контексті загальної проблеми зміцнення миру, оскільки спільна діяльність нових коаліцій та груп інтересів, що виникають або формуються всупереч функціонуванню старих, може створювати передумови для гальмування процесів конфліктності й антагонізму у відносинах між націями чи їх групами одночасно як в регіональному, так і в глобальному масштабі.

Висновки

1. В межах теорії міжнародних відносин термін „управління” залишається переважно розмитотою категорією. Виходячи з наявності принаймні трьох стрижневих підходів до трактування глобального управління, останнє в цілому може бути позначене як констеляція та взаємодія різних міжнародних інститутів – держав, міждержавних угруповань, міжурядових та неурядових організацій, наднаціональних структур, залучених до вироблення й упорядкування конкретних принципів, норм і правил поведінки на світовій арені, а також розв’язання глобальних проблем і викликів сучасності. При цьому функціональна активізація в глобальному вимірі міжурядових, наднаціональних та неурядових акторів міжнародних відносин створює підвалини для

виокремлення трьох можливих форм реалізації глобального управління – міждержавної, наднаціональної та транснаціональної.

2. Питання міжурядового, наднаціонального чи транснаціонального виразу ООН має ставитися в пряму залежність від проблеми ефективного управління Організацією, її здатності належно забезпечувати розв'язання глобальних та найнагальніших проблем сучасності. Одним з найбільш прийнятних шляхів вирішення таких завдань є перетворення ООН на глобальний транснаціональний форум. Це має забезпечити трансформування Організації в широкоформатний багатосторонній інститут, що репрезентує та гарантує баланс інтересів різних суб'єктів сучасних міжнародних відносин, враховує та адекватно реагує на загальносвітові тенденції, проблеми і виклики.

3. Безпосереднім механізмом реалізації окреслених функцій є практичне використання та вдосконалення в межах ООН інструменту „безрезольційного впливу”. Це забезпечує можливості ООН як глобальному інституту дорадчого управління: а) створювати середовище, в якому встановлюються дружні відносини між делегатами, що представляють різні держави-члени; б) створювати підвалини для гнучкої взаємодії держав і недержавних акторів міжнародних відносин; в) забезпечувати доступ до нових джерел інформації, що сприятиме ефективному прийняттю рішень в самій ООН, особливо щодо реалізації та дотримання угод, які вже досягнуті; г) створювати можливості для глибшого розуміння учасниками інтересів і проблем, актуальних як для їх потенційних союзників, так і для супротивників.

Література:

1. **Болгов О.** Нова геополітична ситуація і реформа ООН / О. Болгов // Право України. – 1998. – №9. – С. 80 – 84.

2. **Віднянський С., Мартинов А.** Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / С. Віднянський, А. Мартинов. – К.: Генеза, 2006. – 240 с.

3. **Мартинов А.** Позиція України щодо реформування ООН // Політика і час. – 2005. – №9 – 10. – С. 18 – 25.

4. **Мацейко Ю. М.** Історичний досвід реформування ООН і сучасність // ООН у системі міжнародних відносин / Ю. М. Мацейко. — К.: Либідь, 1995. – С. 5 – 24.

5. **Кучинський В.** З розумінням потреби істотних змін. ООН та геополітичні виклики сучасності: роль та ефективність організації у розв'язанні глобальних проблем / В. Кучинський // Політика і час. – 2004. – №3. – С. 3 – 8.

6. **Губань Р. В.** Проблеми реалізації проектів реформи Ради Безпеки ООН / Р. В. Губань // Юридичний журнал. – 2007. – № 11. – С. 64–74.

7. **Скороход Ю.** Проблема реформування Ради безпеки ООН: позиція України / Ю. Скороход // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – Вип. 53. – Ч. I. – С. 14 – 17.

8. **Білошицький С.** ООН у системі глобального управління: перспективи реформування і демократизації // Гілея (науковий вісник). – 2010. – №30 // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_30/Gileya30/P15_doc.pdf

9. **Rosenau J.** Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World. Cambridge, 1997. – 488 p.

10. **Барабанов О.** Глобальное управление как тема для научного анализа // Антиглобализм и глобальное управление: Доклады, дискуссии, справочные материалы / О. Барабанов. – М.: МГИМО(У) МИД России, 2006. – С. 12 – 31.

11. **Cronin B.** The Two Faces of the United Nations: The Tension Between Intergovernmentalism and Transnationalism // Global Governance. – 2002. – No. 8. – P. 53 – 71.

12. **Kay D.** The Changing United Nations: Options for the United States. New York: The Academy of Political Science, 1977. – 226 p.

13. **Seimenis I. and Makriyannis M.** Reinvigorating the Parliamentary Dimension of the Barcelona Process: The Establishment of the Euro-Mediterranean Parliamentary Assembly // Mediterranean Quarterly. – Spring 2005. – Vol. 16. – Number 2. – P. 85 – 105.

14. **Maurer A.** Die Methode des Konvents – ein Modell deliberativer Demokratie? // Integration 26. – 2003. – No. 2. – S. 130 – 151.

15. **Alger C.** Non-Resolution Consequences of the United Nations and Their Effect on Internal Conflict // Journal of Conflict Resolution. – June, 1961. – Vol. 5. – No. 2. – P. 128 – 145.

16. **Чернявська Л. Н.** Міжнародні неурядові організації у світовій політиці: монографія / Л. Н. Чернявська. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2008. – 215 с.

17. **Peterson M. J.** The General Assembly in World Politics. Boston and London: George Allen & Unwin, 1986. – 320 p.

18. **Kaufmann J. and Schrijver N.** Changing Global Needs: expanding roles for the United Nations system. New York: Academic Council on the United Nations System, 1990. – 139 p.

19. **Alger C.** Personal Contact in Intergovernmental Organizations / Gregg R. and Barkun M. (eds.), Functions of the United Nations System. Princeton: Van Nostrand, 1968. – P. 104 – 127.

20. **Alger C. and Brams S. J.** Patterns of Representation in National Capitals and Intergovernmental Organizations // World Politics. – July, 1967. – Vol. XIX. – No. 4. – P. 646 – 663.